

← [Forrige artikel](#)

Oprør

Kategori: [Bøger](#)

Visninger: 515

Del artikel: [f](#) [t](#) [in](#)

Mikkel Fønsskov

Oprør. En fortælling om frihed, sandhed og vrede mænd

Gads forlag. 256 sider. 299,95 kr.

Af [Poul Porskær Poulsen](#), [historie-online.dk](#)

Den lidt kryptiske titel med både frihed, sandhed og vrede mænd dækker over en fortælling om vækkelserne i Danmark i perioden i slutningen af 1700-årene og første del af 1800-årene. For aktørerne søger naturligvis frihed – individuel eller fælles – sandhed, hvad enten det er den personlige, inderlige kristendom eller den mere rationalistiske opfattelse – og så er der de vrede mænd, som hentyder til de to personer, som repræsenterer hver sin side i den kulturelle kamp: Den rationalistiske præst i Skårup på Sydfyn, Peter August Vedel, der ønskede at uddanne landbostanden for der igennem at give almuen større frihed og fremgang. Som led i at nå det mål oprettede Vedel et seminarium i præstegården, hvorfra adskillige bønderkarle med lyst til undervisning blev udklækket til at undervise i landsbyskolerne. Skoler, der som Vedel kunne konstatere, lod meget tilbage at ønske i forhold til uddannelse. Skårup Seminarium eksisterede helt indtil 2010.

Peter August Vedel var født 1768 og var fra en meget ung alder yderst optaget af lærdom og oplysning. Han blev teolog, og sammen med sin hustru rejste han til den lille tilbagestående landsby på Sydfyn, hvor han skulle blive resten af sine dage – dybt optaget af at sikre, at landboudommen blev uddannet og oplyst. Han forrettede naturligvis sine præstelige pligter, men langt det meste af hans tid gik på at undervise de kommende almuelærere. Hans rationalistiske livssyn fik efterhånden modspil af "de hellige", de nyvakte kristne, som samledes i private hjem, skønt det var ulovligt, for at synge Kingos salmer, oplæse Luthers prædikener og tale om den personlige, inderlige kristendom. "De hellige" personificeredes af Johan Nielsen (født 1789), der efter at have brugt meget af sin ungdom på at spille til bal, danse og drikke spiritus, blev vakt og med stor ihærdighed kom til at samle folk til møder og prædike kristendommen. Det var ikke bare ulovligt ifølge myndighederne men i direkte modstrid med rationalistiske præster, provster og biskopper.

Det er disse to personer og denne kamp, som Mikkel Fønsskov beskriver indgående ud fra et kildemateriale bestående af breve, levnedbeskrivelser osv., og ind imellem lader han karaktererne udtale replikker og føre samtaler på baggrund af kildematerialet i en kreativ nonfiktion. Dette

kunstgreb er med til at gøre bogen let læselig, skønt historikeren nok kan være lidt betænkelig ved metoden. Forfatteren, som vi kender fra TV i adskillige udgaver, er da også uddannet journalist, og det mærkes i hans tilgang til stoffet og den let fremadskridende tekst. For eksempel i afsnittet, hvor Johan Nielsen går over isen for at vække de ugudelige langelændinge. Ovre på Langeland var mange nu alligevel interesseret i at blive frelst, men herredsfogeden, kammerjunker Marcus Holst von Smidten, brød sig bestemt ikke om Johan Nielsens møder, så Johan fik drag over nakken og røg i arresten.

Ved forhøret forsvarede Johan Nielsen sig: Herredsfogeden siger: "Jeg vil ikke høre et Guds ord fra eders mund under dette forhør. Det er efter den verdslige lov, jeg vil behandle eder, men eders trossag vil jeg ikke spille ord på." "Men så kan De heller ikke forhøre os," siger Johan. "For vi har ikke foretaget os andet end at tale Guds ord, og netop derfor er vi blevet arresteret." Og sådan gik replikkerne frem og tilbage ifølge forfatteren. Og der er da heller ingen tvivl om, at Johan Nielsen i udpræget grad havde ordet i sin magt og hele tiden var i stand til at argumentere imod myndigheders anklager, og det illustrerer Fønsskov gennem flere replikskifter. Man kunne nemlig ikke standse vækkelserne ved hverken vold eller straf. Vækkelsesprædikanterne, og altså Johan Nielsen, fortsatte for fuld kraft.

Desuden gør Fønsskov meget ud af at sætte rammerne op omkring de to kombattanter. Det vil sige den almindelige samfundsmæssige udvikling i en periode, hvor meget forandrede sig, og hvor Danmark bevægede sig mod et demokratisk samfund. Vi får beskrivelser af København i slutningen af 1700-årene og det sydfynske område i den tid, hvor Vedel kom til som præst, og centrale personer som Grundtvig, Kold, Danmarks konger i perioden, prædikanterne Peter Larsen Skræppenborg og Anders Larsen Gamborg m.fl. er naturligvis også en del af fortællingen.

Alt i alt bliver det til en spændende fremstilling af en vigtig periode i landets historie, meget velskrevet og med et godt greb om at lade den "lille" historie spille op til den "store" og dermed gøre historien levende.

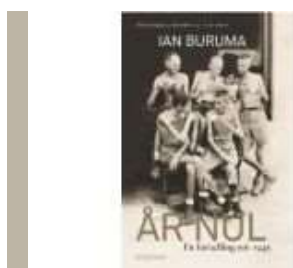
[Historie-online.dk, den 30. august 2023]

← [Forrige artikel](#)

SE RELATEREDE ARTIKLER

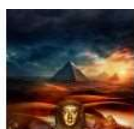
DE ILLEGALE NYHEDER

ÅR NUL

**TIKØB - DANMARKS
STØRSTE SOGNEKommune**

Egypten - besat af livet